

Roman

1930
Poštnina plačana v gotovini Številka 2 Din

Naročnina: 1 mesec 8 Din,
1/4 leta 20 Din, 1/2 leta 40 Din,
vse leto 80 Din. — Račun
poštne hranilnice v Ljubljani
štev. 15.393. — Dopisi: „Ro-
man“, Ljubljana, Breg 10-12.

Tednik za vse / Izhaja ob sobotah / Ljubljana, 8. II. 1930 Leto II. - Štev. 6

VSEBINA: P. R.: NEZAKONSKA MATI, roman iz naših dni. — J. H. Rösler: GOSJA PEČENKA, vesela zgodba.
— NOVI NAITECAJ „ROMANA“: Najstrašnejši trenutek mojega življenja (2000 Din nagrad). — H. Hilgen-
dori: KONZULOVA SKRIVNOST, kriminalni roman. — David: PO TRINAJSTI PLAČI... KI JE NI BILO,
predputno razmišljanje. — DROBIZ. — ŠALE.

NEZAKONSKA MATI

Roman iz naših dni

Napisal P. R.

Prejšnja vsebina:

K Miri, ženi tovarnarja Andreja Lokarja v Zabregu, je skrivaj prišel Ciril Samec, njen bivši zaročenec, da jo poslednjikrat vidi... Tovarnar ga bežečega obstreli in opazi Miro, ko vrže za njim poljub. Andrejeva sestrična, sirota Ljuba, vzame krivdo nase. Lokar jo zatoži ženinu, kapetanu Milanu Stankoviču, da se mu je izneverila. Zavržena po Milanu, z otrokom pod srcem, pobegne Ljuba v Ljubljano. Mira od gorja zblazni. Čez nekaj mesecev Ljuba obupa in se zastrupi. Mladr dr. Lipar jo reši; ko Ljuba povije sinka s krivo nožico, jo tolaži, da se bo popravil, ter prevzame trud in troške za otrokovo zdravljenje. Zaljublil se je vanjo, ona ve, da ne bo Milana nikoli pozabila. Da bi prihranila dobrotniku muke, se loči od sinka in postane strežnica v vojni bolnici. V Makedoniji so namreč izbruhnili veliki boji s komitskimi tolpmi. Enemu izmed naših polkov je pridružen tudi Milan. V njegovi četi služi Tone Skobec, drvarjev sin iz Zabrega. V boju dobi Milan strel v glavo. Ranjeni kapetan spozna v strežnici Silvi — Ljubo. Razjarjen jo spodi izpred svojih oči. Ljuba odide v drugo bolnico, da ne bi njena navzočnost postala ranjencu usodna.

Milan ozdravi. Tone Skobec, ki umira v sosednji postelji za mrzlico, dobi od doma pismo, v katerem mu oče pripoveduje, kako je usodno noč v tovarnarjevem parku opazoval prizor pod balkonom: neznanec je bil pri gospe, gospodična je vzela sramoto nase! Umira, ločel ne more več brati in prosi kapetana, naj mu prečita pismo. Tako Milan zve, da je Ljuba nedolžna...

Usmiljenka sestra Terezija mu pove, da se bo Ljuba na potu v Niš te dni ustavila v bolnici. Skesan in koprac pričakuje Milan transporta. Nekega večera transport prispe in Milan govori z Ljubo na griču za bol-

nico. Toda njegovo kesanje je prepozno. Ljuba se je že v Ljubljani zaobljubila, da usliši dr. Liparja in postane njegova žena, če ji ozdravi otroka. Videč, da je vse zaman, jo kapetan prosi oproščenja in ji obljubi, da se ji umakne, da bo lažlje prebolela...

Čuvaj Nosan je zalotil starega Skobca pri lovski tatvini ter ga naznanil orožništvu. Preden ga aretirajo, se lovski tat maščuje na tovarnarjem, ker ni prepredil Nosanove ovadbe. Pove mu, kaj je videl tisto usodno noč: Ljuba je nedolžna, kriva je njegova, Lokarjeva žena!

Pri dr. Liparju se nekega dne pojavi Ljuba, ki se je vrnila iz Makedonije. Prišla je pogledat otroka... Stanka, ki ga je bil dr. Lipar v njeni odsotnosti popolnoma ozdravil. Ljuba je trdno odločena, da izpolni svojo zaobljubo. Dr. Lipar ji ponudi stanovanje, ki ga je zanjo najel in opremil pod Rožnikom.

Nekaj tednov nato se vrne tudi Milan Stankovič v Ljubljano. Slučajno zve, kje stanuje Ljuba. Toda z njo se ne sme sestati. Samo svojega otroka bi rad videl.

„O, verjamem vam, gospod. In zaupam vam. Človek bi res moral biti brez srca, da ne bi ustregel vaši prošnji. — Gospa Slavčeva mi je povedala, da je pojutrišnjem ne bo doma. Vzela bo s seboj v mesto dela, ki jih je izgotovila v zadnjih dneh.“

„Ali bom takrat smel videti otroka?“

„Da, gospod! V mojem stanovanju v kleti bo.“

„Dobro! Kdaj naj pridem?“

„Gospa Slavčeva gre navadno ob dveh z doma, vrne se pa med tretjo in četrto uro.“

„Dobro, pridem! A zaupati vam moram, da se z gospo ne bi rad srečal.“

„To ne bo težko. Pazite samo, kdaj odide. Ko bo že dovolj daleč, pa pridite!“

„Ravnal se bom po vašem nasvetu, gospa. Hvala vam. Nikdar ne pozabim usluge, ki ste mi jo storili.“

Odšel je proti Rožniku. Stara hišnica je gledala za njim, dokler ni izginil v gozdu.

„Dve sto dinarjev!“ je zamrmrala in si pobožno ogledovala bankovca. „A to gotovo še ni vse.“

„Čudno se mi zdi, da mu je mali Stanko tako podoben. Ali je mar stotnik njegov oče? Ali je mlada gospa samo po imenu vdova? Vse bi bilo mogoče!“

Med tem je Milan Stankovič, zatopljen v mračne misli, begal po gozdu. Težko mu je bilo pri srcu, tako težko...

„Kakor tat se moram splaziti v njeno stanovanje, da poslednjič vidim svojega otroka,“ je grenko mislil sam pri sebi.

Spomnil se je Ljubinih besed:

„Zaradi otroka sem se zaobljubila. Nanj pade prekletstvo, če svoje zaobljube ne izpolnim.“

Vzdrhtel je. Tudi on se je bal za Stanka.

„Nemogoče, ne sme se zgoditi,“ je rekel tiho. Čašo trpljenja morava izpiti do dna, do poslednje kapljice. Trpeti morava do smrti...“

Pojutrišnjem se vrne semkaj. Čakal bo, dokler Ljuba ne odide. Nato poišče otroka. Objame ga in poljubi. Za trenutek pozabi, koliko je moral pretrpeti... Potem pojde in se ne vrne nikoli več... Križ napravi čez prošlost, čez vse, kar je kdaj ljubil in kar mu je bilo dragega...

Kako počasi so mu tekale ure, ki so ga ločile od sina...

Končno je le napočil toli zaželjeni in pričakovani dan. Že o pol dveh je čakal v bližini vile, kjer je stanovala Ljuba.

Zdajci so mu vzdrhtele ustnice. Njegov pogled se je ustavil na Ljubi, ki je prišla iz vile. Bila je v črnem in v roki je imela majhen zavitek. Namerila se je proti mestu.

Ko mu je izginila izpred oči, se je skrivoma splazil za njo. Najrajši bi jo bil poklical in vendar se je bal, da se ne bi obrnila.

Potlej je potrkal na vrata hišničnega stanovanja.

Na tleh sredi sobe je sedel med igračami mali dečko, zaradi katerega je bil prišel iz daljnih krajev.

„Kako ste točni!“ ga je pozdravila hišnica, ki ga je takoj spoznala. „Gospa Slavčeva je pravkar odšla. Saj ste se morali srečati?“

Častnik je komaj odzdravil in je na njeno vprašanje samo nemo prikimal. Ni vedel, kaj

naj ji reče. Noge so mu klecnile, ko je stopil k dečku, ki je zvedavo upiral vanj svoje velike jasne oči.

Hišnica je počenila k njemu in ga pobožala.

„Poglej, Stanko, tega gospoda... Reci mu stric... Tako dober je... Poljubil bi te rad... Zato moraš biti priden... Kaj ne, da boš, ljubček moj?“

Milan je bil bled ko smrt. Z drhtečimi rokami je bredel po svilenih dečkovih laseh.

„Nikar se me ne boj...“ je zajeceljal s tresočim se glasom. „Ne boj se me, malček moj dragi... Nič hudega ti ne storim... rad te imam... tako rad...“

Tedaj se je otrok nenadoma oglasil:

„Rad me imaš, stric? Res? Res me imaš rad?“

„Da, dragec moj...“

„A jaz te ne poznam...“

„Vem...“

„Ali... te... mamica... pozna?“

Milan Stankovič si je z roko obrisal znojno čelo. Tiho, skoraj neslišno je odgovoril:

„Ne... dragec moj...“

„In moj papa... ali te on pozna...?“

To je bilo preveč. Stotnik je zajeceljal.

Hišnica je bila že po prvih otrokovih besedah obzirno odšla ven. Stala je pred vrati in prisluškovala.

„Njegov oče je,“ si je dejala sama pri sebi. „Ne, niso me varale oči. Kako mu je otrok podoben... Ubožec, koliko mora trpeti!“

Milan Stankovič je stisnil otroka k sebi. Stanko se ga ni bal.

„Povej mi, stric, ali te moj papa pozna?“ je še enkrat vprašal.

„Ne, ne, dragec...“ je tiho zajeceljal oficir in bolest mu je stisnila grlo.

„Kako me potem moreš imeti rad?“

Stotnik ni odgovoril. Še tesneje je privil otroka k sebi in ga obsul s poljubi.

Ko je med tem hišnica pometala po vezi, se ji je nenadoma zazdelo, da so se odprla vrata na dvorišče. Kdo naj bi bil prišel ob tej uri?

Ni utegnila razmišljati. Začula je زنانjski glas:

„Pomislite! Vrniti sem se morala! Nekaj sem pozabila doma! Dobro, da še nisem bila daleč!“

Hišnica je od presenečenja in strahu pozabila zapreti usta.

„Gospa Slavčeva!“ je vzkliknila, ko se ji je vrnila zavest. „Na, zdaj pa imam, kar sem iskala,“ si je rekla sama pri sebi. „Ko bi le ne povprašala po otroku!...“

Mlada žena se je začudila, ko jo je zagledala.

„Kaj pa vam je? Nekam blede se mi zdite!“

„Nič... gospa... nič mi ni...“ Metla ji je padla iz rok.

Mlado mater so obšle zle slutnje.

„Kje je Stanko?“

„Doli je... v mojem stanovanju... to se pravi, ne... v mojem stanovanju ga ni... gori bo...“

Ljuba se je prestrašila.

„Kaj se mu je zgodilo? Ali je zbolel?“

Hišnica ji ni odgovorila.

„Kaj se mu je zgodilo?“ je blazna od strahu zavpila Ljuba in se malone onesvestila. „Bog, ali je mrtev?“

Ni čakala odgovora. Zletela je po stopnicah v hišnično stanovanje in odprla vrata...

Tedaj je nenadoma obstala. Ustnice so ji vzdrhtele in stisnilo jo je za grlo, kakor da bi jo hotelo zadušiti. Morala se je nasloniti na podboj vrat.

Dva krika sta se zčila v en glas.

„Milan...!“

„Ljuba...!“

VIII

RESNICA PRIDE NA DAN

Sestra Terezija in Honorija sta se spotoma pogovarjali in tesno jima je bilo pri srcu.

„Kako naju bo doktor sprejel? Ali nama bo verjel? Ali se ne upirava božjim sklepom?“ Ta misel ju je strašila.

Komaj dobre četrt ure sta imeli do zdravnikovega stanovanja, a vendar jima je mrzel znoj pokrival čelo, ko sta prišli na cilj.

„Zdaj sva tu,“ je rekla sestra Terezija. „Bog nama pomagaj!“

Sestra Honorija je potrkala.

Dr. Lipar je hodil po svoji sobi gor in dol. V zadnjih tednih se je bil ves izpremenil.

Njegov hrbel, preje v dve gube, se je zravnil, lica so spet dobila svežo rdečo barvo zdravja in moči. Oči so mu žarele v novem ognju upanja in poguma. Bil je kakor preroben in imel je spet veselje do dela.

Tedaj je vstopila Meta.

„Gospod doktor, dve usmiljenki bi radi govorili z vami.“

„Česa želita?“

„Nista mi povedali.“

Doktor je bil takih obiskov vajen. Vzel je denarnico iz žepa.

„Tu imate deset dinarjev, dajte jih jima!“

Meta je odkimala.

„Gospod doktor, sestri ne prosita vbo-gajme... Rekli sta, da bi radi osebno govorili z vami.“

„Prav zdaj ju je moralo prinesiti,“ se je vznevoljil mladi zdravnik, ki ga je nenadejani poset zmotil v najlepših sanjah. Na glas pa je rekel:

„Naj vstopita!“

Sedel je v naslanjač. Ko je dvignil oči, sta stali pred njim dve usmiljenki. Videti sta bili v zadregi. Nista vedeli, kaj naj rečeta.

„Kaj vaju je privedlo semkaj, častiti sestri?“ jima je hotel pomagati doktor Lipar.

Sestra Terezija, ki je bila starejša in pogumnejša, se je prva ožunačila:

„Gospod doktor,“ je začela, „ne zamerite nama, da vas nadlegujeva. Dolgo sva pomišljali, naposled pa sva se vendarle odločili. V nerodni zadevi prihajava...“

„V nerodni zadevi?“ se je začudil mladi zdravnik. „Gotovo me prihajata prosit, naj prevzamem zdravljenje kakega bolnika, ki nima sredstev ali kaj podobnega. Na razpolago sem vama!“

„Ne... ne... nekaj drugega je, gospod...“

„Potem vaju ne razumem...“

Povabil je redovnici, naj sedeta.

Sestra Terezija kar ni mogla začeti, toda zdravnikovi pogledi, ki so že postajali nestrpní, so jo k temu prisilili.

„Tako v vaju povem, gospod doktor. Načeti moram vprašanje, ki se mi zdi... kako naj vaju rečem... silno nerodno... Vi naju ne poznate... Medve pa sva že davno čuli o vas... Poznava vas, vsaj po imenu, po neki osebi, ki se zanjo živo zanimata... Veva, da ste mož, ki mu je čast vse... mož, ki noče nikomur

delati krivice... Zato sva se tudi upali priti k vam... Gospod doktor, vi niste zmožni delati človeku krivico in če bi mu jo storili, bi vam bilo gotovo žal. Toda to pot, gospod doktor..."

„Prav nič ne razumem, sestra.“

„Gospod doktor, ali se zavedate, da ste na najboljši poti, da onesrečite nekega človeka.“

„Jaz... da bi koga onesrečil?“

„Proti svoji volji, da! Toda zlo se še dá popraviti.“

Mladi zdravnik se je še vedno smehljaj. Niti v sanjah ni mogel slutiti, kam merita sestri.

„Zdaj sem pa res že skoro radoveden,“ je rekel skoro nestrpno. „Ugank mi menda ne mislita zadajati?“

Sestra je preslišala dovtip v zdravnikovem vprašanju.

„Rajši bi vam zadajala uganke,“ je resno povzela. „Toda ponovim, povedati vam moram nekaj resnega... tako resnega, da sva s sestro Terezijo dolgo razmišljali, ali naj se odločiva za ta korak ali ne... tako resnega in usodnega, da se bojiva, da ne delava proti božji volji... Od tega pogovora je odvisna usoda dveh življenj... in eno teh življenj je vaše...“

„Moje?“

„Da!“

„Ali poznam osebo, o kateri mi govorita?“

„Da! Mislim celo... da jo zelo dobro poznate...“

Sestra Terezija se je otresla prvega vznemirjenja in strahu. Pogledala je zdravniku v oči in v tem pogledu je doktor Lipar čital sočutje.

Sočutje? Za koga?

Sestra Honorija je še zmerom gledala v tla in njene ustnice so se gibale. Molila je...

Doktorju Liparju je polagoma, skoro neopazeno izginil nasmešek z obraza. Čeprav so ga že prve besede sestri Terezije vznemirile, je vendar hotel ostati hladnokrven. Toda njegova volja je bila preslaba. Ni se mogel premagati.

Redovnica je opazila to izpremembo. Ponovila je:

„Težko sva se odločili in dolgo sva oklevali, preden sva prišli semkaj. Zdelo se nama

je, da posegava v božje sklepe, da hočeva preprečiti nekaj, kar je odločil Bog. Toda v naših dušah se je začel oglašati glas sočutja in usmiljenja, ki nama je ukazal, da storiva ta korak. Ubogali sva.“

„Prosim vaju... Povejta mi hitro... brez ovinkov! O kom govorita?“

„O nesrečnem mladem dekletu, ki sva mu bili tovarišici in spremljevalki poldrugo leto.“

„O gospodični Ljubi?“

„Da! Gotovo vam je pravila o dveh usmiljenkah, sestri Tereziji in Honoriji, ki je z njima delila žalost in veselje na svoji trnjevi poti v Makedoniji. Medve sva bili njeni tovarišici...“

„Res?“ Pogledal je sestri Tereziji v oči, kakor da hoče v njih prečitati vse, kar mu hoče povedati.

Kam meri njeno namigavanje? Zakaj se tako obotavlja? Zakaj ne pride z besedo na dan?

„Vedeti morate, da sva gospodični Ljubi iskreni prijateljici. Zato ne moreva mirno gledati nesreče, ki ji grozi.“

„Ali se ji je kaj zgodilo? Ali je bolna?“

Blazen strah se ga je polotil. Če se je Ljuba ponesrečila... Morda je v poslednjih vzdihljajih... Morda je že umrla!... In sestri sta prišli, da mu to naznanita!...

Skočil je pokonci. Bil je bled ko prf. Krčevito se je prijel za pisalno mizo.

„Povejte mi... Za Boga, povejte mi!... Kaj se je zgodilo?“

Zdaj sta se šele sestri prav zavedli, kako težko nalogo sta si bili naprtili.

Vedeli sta, da jo ljubi, da je ne ljubi nič manj kakor stotnik, oče njenega otroka.

„Ne bojte se!“ ga je skušala pomiriti sestra Terezija. „Gospodična Ljuba je zdrava!“

Tedaj pa je doktorja minilo potrpljenje.

„Ne razumem vas! Kaj naj vse to pomeni?... Zakaj hodite po ovinkih? Kaj mi prikrivate?... Govorite! Prej sem vas prosil, zdaj zahtevam! Govorite! Tak govorite že vendar!“

Zgrudil se je v naslanjač. Oči so mu vročično zažarele in na čelu sta se mu zarežali dve globoki gubi.

Sestra Terezija še zmerom ni vedela, ali

naj začne ali ne. Obrnila se je k sestri Honori. Njene oči so ji velele: „Govori!“

Tedaj se je odločila.

„Povedala sem vam že,“ je začela, „da sva prišli zastran gospodične Ljube. Znano nama je, da se je iz hvaležnosti odločila izpolniti vašo željo. Sklenila je postati vaša žena... Znano nama je pa tudi, da se je žrtvovala... zakaj ona... bodite močni... ona vas ne ljubi...“

Mladi zdravnik je pobledel na smrt. Kaj je rekla redovnica? Ali je prav slišal? Ne, ne, to je blazna šala. Kakor iz uma se je zagrohotal:

„Ha, ha, ha... Sestri, ki čitata v srcih! Le kje ste se tega naučili? Morda iz molitvenikov?“

Usmiljenka je preslišala žalitev. Le glas ji je nekoliko drhtel, ko je odgovorila.

„Zal nama je, gospod doktor, da vam morava ravno medve sporočiti to žalostno vest. Toda s tem samo izpolniva svojo dolžnost... Rekla sem vam že, da vas gospodična Ljuba ne ljubi, zdaj vam moram reči še več... Gospodična Ljuba ljubi drugega!...“

„To je laž!“ je udarilo iz zdravnika. „Mene ljubi, samo mene! Saj mi je sama priznala! In njene ustnice ne lažejo, ne morejo lagati... Nekdaj je res ljubila drugega... očeta svojega otroka. A potlej ga je pozabila... Sama mi je to povedala... Verjamem ji!“

„Lagala je! To je bila pobožna laž!“

„Zakaj bi bila lagala?“ je zaklical nesrečnik.

„Poslušajte, gospod! Prosim vas, zberite svoj pogum... potrebno je... Vi ste človek, ki mu je čast vse... Zato tudi ne smete sprejeti njene žrtve...“

„O kakšni žrtvi govorite?“

„Gospodična Ljuba se je žrtvovala... žrtvovala s tem, ker vam je obljubila, da postane vaša žena.“

„Žrtvovala...“ je topo ponovil zdravnik.

„Zakaj ta žrtev? Kdo jo je silil k njej?“

„Sama!“ je pokojno odgovorila redovnica. „Nesrečnica se je bala za svojega otroka... in zaobljubila se je pred Bogom, da vam postane žena, če ji ozdravite Stanka... Ozdravili ste ji ga in zdaj hoče izpolniti svojo zaobljubo...“

„A ona me ljubi! Razumete? Ona me ljubi!“ je zaypil mladi mož. „Ozdravil sem ji otroka

in si s tem osvojil njeno srce. Sama mi je to rekla. Še več — rekla mi je celo, da me bo ljubila tako, kakor je ljubila samo enkrat...“

„Nikdar!“

„Molčite!“ je zahropel Lipar. „Molčite!“

A sestra Terezija je bila trdno odločena izpolniti svojo dolžnost do konca.

„Njeno srce utriplje samo za njega, ki ga je zmerom ljubila... za mladega častnika... Usoda je bila postavila zid med njega in njo in ju ločila... Toda njuna čuvstva se niso izpremenila...“

„Lažete, vam pravim! Ljuba ga je pozabila! Že več let se nista videla...“

„Motite se, gospod... Ni še leto dni tega, kar sta se srečala.“

„Srečala?... Kje?“

„V Makedoniji, v bolnici... Mladi oficir je bil hudo ranjen...“

Doktor Lipar se je osvestil. Brezdanji prepad se je odprl prek njegovimi očmi. Mislil je, da mu je zblazniti.

Redovnica je povzela.

„Nekega dne je oficir zvedel, da je bila le nesrečna zmeta kriva njunega razprtja. Prosil jo je odpuščanja, njo, ki jo je žalil, ki ji je bil očital najhujše, kar more moški reči ženski... Prosil jo je na kolenih, naj pozabi njegove žalitve, zaradi njune ljubezni, zaradi svojega otroka... Tedaj mu je Ljuba odkrila, da se je zaobljubila. Bilo je prepozno. Sreča dveh src je bila uničena. Prisegla je bila, da bo vaša žena, če ji ozdravite otroka, in sklenila je vse pretrpeti, samo da izpolni svojo prisego. Grozno je bilo slovo med njo in mladim častnikom. Bili sva zraven in tega nikoli ne pozabiva...“

Glas se ji je utrgal. Dve veliki solzi sta zdrknili po njenih licih.

Doktor se je srepo zagledal pred se.

„To sva vam morali povedati,“ je končala sestra Terezija. „Če sva žalili Boga, naj nama oprost...“

S temi besedami je počasi vstala.

„Odpustite nama, gospod doktor. Vem, da trpite, toda molčati nisva smeli. Molk bi bil zločin.“

Mladi zdravnik se ni zganil.

„Z Bogom, gospod doktor...“

Beli oglavnici sta se nagnili. Črni obleki sta zašumeli in dva velika molka sta zarožljala.

Redovnici sta bili opravili svojo žalostno dolžnost. Odšli sta.

Mladi zdravnik si je mehanično segel z roko po čelu. Kako je razbijalo v njem!

Ozrl se je okoli sebe. Njegove mrtve oči so iskale redovnici. Nikogar ni bilo več v sobi...

Opotekel se je k mizi in se zgrudil v naslanjač.

IX

NAJVEČJA PREIZKUŠNJA

Uro kasneje je doktor Lipar še vedno sedel v naslanjaču in strměl pred se. Le polagoma so se mu zbirale misli.

„Zakaj mi je usoda poslala Ljubo na pot?“ je ihtel zaječal. „Zakaj? Zakaj? Če je ne bi bil nikoli videl, ne bi bil zdaj tako nesrečen... Posvetil bi se bil svojemu poklicu, ki je tako lep, tako plemenit... Morda bi bil dosegel kaj velikega. Rad sem delal in tudi vere v bodočnost mi ni manjkalo. Zdaj pa...“

Pogled se mu je izgubil skozi okno.

„Zdaj... Zdaj moram popraviti, kar sem zagrešil v svoji domišljavosti. Ne smem oklevati. Zaradi mene Ljuba ne bo trpela. Niti trenutek ne... Prosta naj bo...“

O, kako zdaj razumem! Kako dobro razumem toliko njenih besed, ki so se mi časih čudne zdele! Sirotla! Ponujala mi je svojo ljubezen, čeprav me ni ljubila. Nikoli me ne bo ljubila!... Prisegla je, da me osreči, čeprav se ji je srce upiralo. Vrnem ji besedo... še danes ji jo vrnem...“

Odločno je vstal. V predsobju je vzel površnik in klobuk.

Skočil je na tramvaj, ki je vozil proti pošti. Tam je izstopil in šel dalje peš proti Rožniku.

Bilo je sivo, megleno popoldne. Nebo je bilo prepreženo z oblaki, ki so obetali dež. V deželo je prihajala jesen.

Doktor Lipar je pospešil korake.

„Ljuba ne sme vedeti, da vse vem,“ si je rekel sam pri sebi. „Povem ji, da sem prišel do prepričanja, da je ne ljubim več, da je sploh nisem nikdar resnično ljubil.“

„Da, tako ji rečem,“ je ponovil. „... da je ne ljubim... da je nisem nikdar ljubil...“

Stresel se je.

„Ali bom imel toliko moči, da ji to povem?“

Jo Hanns Rösler:

Gosja pečenka

Pavel in Pavlina srebata svojo kavo. Zdajci zabrni zvonec.

„Pismo,“ reče služknja Mina in položi pošto na mizo.

Naslovljeno je bilo na gospo Pavlino. Zato ga je odprl njen mož.

„Kdo pa piše?“ je vprašala Pavlina.

„Kdo neki? Emmerichova!“ S temi besedami je mož odložil pismo na mizo.

„Emmerichova? Katera Emmerichova?“

„Emmerichova iz Draždan, ki smo se z njima poleti seznanili v kopališču.“

„A tako? Kaj vobče še živita? In kaj pišeta?“

„Jutri nas obiščeta. Jutri zvečer.“

„Lepo!“

„Kaj se pravi: Lepo?“ je zagodrnjal Pavel. „Veš, zakaj prideta? Rada bi si privoščila poceni večerjo, najedla bi se rada za moje denarje. Taki so ti tvoji znanci.“

„Kako to, moji znanci? Saj ju ti ravno tako poznaš kakor jaz.“

„Tako, kdo pa je prvi nagovoril gospo?“

„Jaz — zato, ker si ti znan z možem.“

„Če je mož moj znanec, še ni treba, da bi ti bila debela znanka vsem sorodnikom. O priliki se mi seznaniš z izprevodnikovo ženo, ker mi mož vsako jutro prešcipne listek. Ali pa mi povabiš pismonoševo ženo na obed. Najbolje bi bilo, da pred hišo kar izobesiš listek ali desko z besedami: Tu delimo kosilo. Moj mož vse plača. Toda to pot si se urezala. Od mene ne dobiš niči beliča. Ti le sama glej, kako boš pogostila svoje znance.“

Pavlina se je nekaj časa kisala v kavo, potem pa je stopila v kuhinjo.

„Mina!“ je zaklicala. „Jutri zvečer dobimo obisk. Ali imate še kaj denarja za gospodinjstvo?“

Mina je odgovorila kakor vse služkinje v takem primeru: „Ne, le nekaj drobiža.“

„Potem bo treba pripraviti pač kaj navadnega. Za vsakogar po eno klobaso. Zdaj pa pazite: Ko sedemo za mizo, povem, da imamo pečeno gos. Toda preden bi imeli prinesiti na mizo, spustite s truščem na tla krožnik in zakričite od strahu, nakar planem jaz vsa razburjena v kuhinjo in naredimo tako, kakor

da bi bila gos pala v vedro za pomije. Jaz bom strašno kričala na vas, potlej pa prinesite na mizo klobase, ki se bodo med tem skuhale. Ali ste razumeli?"

„Da, milostiva!“ se je zasmejala Mina, ki ji je bila stvar očitno zelo pogodu.

„Gostje so tu,“ je drugi večer javila Mina. Pavel in Pavlina sta veselo presenečena pozdravila došleca.

„Ne, tega pa vendar ni bilo treba,“ se je branil gostoma roke, „res lepo, da naju vendar že obiščeta. Ne vesta, kako sva se včeraj razveselila, ko sva dobila vajino pismo.“

Gospod Emmerich je odmotal iz svilenega papirja tri oveneke rože.

„Dovolite — malenkost...“

„Ne, to pa vendar ni bilo treba,“ se je branila Pavlina in vtaknila rože v vazo, ki jo je bila že pripravila v ta namen.

„Gotovo sta lačna?“ je povprašala nato. „Ali vaju smem kar povabiti v obednico?“

Emmerichova si nista dala dvakrat reči. V obednici je bilo že pogrnjeno. Pavlina je postavila vazo z rožami na sredo mize. Pogled na mizo je bil zelo svečan.

„Upam, da si vendar nista napravila kakih posebnih izdatkov?“ je menil Emmerich.

„Po svojih skromnih močeh. Gos sem pripravila.“

„Viš, kaj sem rekla?“ je vzkliknila gospa Ema Emmerichova, ki se ji je bil ob teh besedah obraz kar razlezel. „Saj sem vedela, da dobiva kaj dobrega za večerjo. In ravno gos mi je bila v mislih!“

„Res me veseli, da sem pogodila vajin okus,“ se je našmehnila Pavlina in pozvonila služkinji.

Zdaj je moral napočiti veliki dogodek.

Mina je stala v kuhinji. O kaki gosi niti sledu. Zato pa je imela v levici krožnik za juho s štirimi kuhanimi klobasami. V drugi pa je vihnila prazen krožnik, pripravljena, da ga na dano povelje s treskom vrže v pomije. Takrat je pozvonilo.

Med tem so si v obednici privezali okoli vratu prtiče.

Pavlina je še enkrat pozvonila.

Zdajci se je začul iz kuhinje strašen trušč

po ubitih črepinah. In koj nato prestrašen ženski pisk.

„Za Boga, naša gos!“ je zavpila Pavlina in vsa v grozi planila v kuhinjo. „Mina, kaj pa ste vendar napravili? Kaj vam je palo na tla? Pa vendar ne gos? Nu, zakaj ne odgovorite?“

Mina se je spustila v jok in vpitje, kakor ji je bilo zaukazano.

„To mi je strašno neprijetno,“ se je Pavlina vrnila h gostoma, še preden ji je Mina utegnili potrditi njene besede. „Zdaj nimam ničesar več, s čimer bi vama mogla postreči — samo nekaj kuhanih klobas je še v shrambi. Moj Bog, kakšen križ je dan današnji s služinčadjo! Mina, Mina, kje pa spet hodite?“

Mina se je boječe priplazila skozi vrata. Objokani obraz je skrivala za predpasnik. Pavlina je bila na tistem kar vesela tako brihtne služkinje.

„Kaj ste pa napravili?“ jo je strogo vprašala.

Nič odgovora.

„Saj vam je vendar nekaj palo na tla, ne?“

„Da,“ je še bolj zaihtela Mina.

„In kam vam je padlo?“

„V pomije!“

„Gos, kaj ne?“ se je Pavlina na tistem razveselila uspele zvijače.

Toda Mina je še bolj na glas zajokala:

„Ne, milostiva, ampak klobase!“

Mihec in Janezek prideta v sobo in zagledata mamo, ki leži na postelji z obvezanim čelom. „Kaj pa ti je, mama?“ — „Oh, otroka, strašno me glava boli. Bodita mirna, drugače mi bo še huje — niti premakniti se ne smem.“

Tedaj dregne Mihec Janezka.

„Ti, zdajle bi bila prilika povedati ji, da si včeraj razbil nove gramofonske plošče,“ mu šepne na uho.

Potnik: „Vaš atek, pravite, je odpotoval? Kdaj pa se vrne?“ — „Čez šest tednov.“ — Potnik: „Ali za gotovo veste? Prej ga torej ne bo nazaj?“ — „Ne, čisto gotovo ne! Saj je gospod sodnik rekell“

„Kaj, ta onga na vaši glavi naj bo klobuk?“

„Kaj, ta onga pod vašim klobukom naj bo glava?!“

„Najstrašnejši trenutek mojega življenja“

Novi senzacionalni natečaj „Romana“. Vsak čitatelj „Romana“ je poklican, da piše za naš list! 2000 Din nagrad za najboljše prispevke!

Gotovo ste že kdaj napisali kako povestico ali zgodnico in jo poslali listom, da Vam jo priobčijo. In potem ste bili razočarani, ko so Vam odgovorili, da takih stvari ne potrebujejo, da delate slovnične napake, da vobče ne znate pisati itd. Vidite, za nas pa to ni važno, važno je za nas, kaj napišete. Želja „Romana“ je, da zbere okoli sebe čim največ sotrudnikov iz vrst svojih čitateljev, njegova želja je, da ljudje iz ljudstva sami napolnijo njegove strani po preizkušenem geslu „Vsi za Roman. Roman za vse!“

Ne mislite, da za to niste sposobni. Glavno je, da stvar prav zgrabite. In tu Vam hočemo mi pomagati: izbrali smo Vam snov, o kateri bi radi, da nam kaj napišete, snov, ki je Vam vsem enako blizu, pa naj bo Vaš poklic obdelovati polje ali kopati v rudniku, in naj imate samo skromno šolsko izobrazbo štirih razredov ali pa gimnazijsko maturo — da ste le kaj doživeli in da znate svinčnik in peresnik držati v rokah.

»Najstrašnejši trenutek mojega življenja«

je naslov naloge, ki Vam jo zadajamo. Ni ga človeka, ki o tem ne bi vedel ničesar povedati. Vsak dan se dogajajo stvari, o katerih široka javnost ničesar ne zve, ker jih vi, ki ste jih doživeli, ne izdaste. A kdo vam pravi, da ne bi bile zanimive za nas vse? Morda ste preskromni in molčite, toda verujte nam:

življenje piše povesti in romane, tragedije in groteske, kakršnih si pisatelji nikoli ne bi izmislili.

Ni treba, da nam dosti napišete, še bolje, če ne preveč. Eno stran, dve strani, a največ štiri strani pisarniške oblike Vam bodo zadoščale, da popišete dogodek, ki se Vam zdi

najstrašnejši v Vašem življenju.

Popišite ga stvarno in kratko, kakor bi ga povedali prijateljem in znancem, ne izpustite ničesar, kar je važno za razumevanje poteka, a tudi ne dodajajte, kar ne spada k stvari. Če prispevek v taki obliki, kakor ste ga napisali, ne bi bil pripraven za objavo, ga bomo popravili v jeziku in slogu, ne da bi iz svojega kaj dodali, kar bi dogodek bistveno izpremenilo. Imena še živečih oseb izpremenite ali označite z začetnico, ker prizadeti ljudje — čeprav ne bi bilo nič nečestnega zanje — najbrže ne bi bili zadovoljni, da se njihova imena objavljajo v listu. Če izrecno želite, da priobčimo Vaš prispevek brez Vašega podpisa, se bo to zgodilo; pod vse druge prispevke bomo postavili ime pisca.

Opozarjamo Vas vse, ki se udeležite tega natečaja, da prihajajo za nas v poštev samo

originalni, res doživljeni dogodki.

Iz drugih listov ali knjig prepisane ali prevedene prispevke moramo odkloniti; ne samo da ne spadajo v okvir našega razpisa, tako početlje je tudi kaznivo po avtorskem zakonu. Če bi se vkljub temu vtihotapili v list, izrečno izjavljamo, da odklanjamo zanje vsako odgovornost in jo bo v polnem obsegu moral nositi pisec. Razume se samo po sebi, da taki prispevki tudi ne bi prišli v poštev pri tekmovanju za nagrade.

Poslane prispevke bo naše uredništvo po najboljši vesti pregledalo in proučilo; 20 najboljših med njimi objavimo v „Romanu“.

Za teh 20 najboljših prispevkov razpisujemo

20 nagrad v skupnem znesku 2000 Din.
in sicer 1. nagrado

2. nagrado **500 Din v gotovini**

3., 4. in 5. nagrado **200 Din v gotovini**

po **100 Din v gotovini**

in 15 tolažilnih nagrad v vseletnih, polletnih, četletnih in mesečnih naročinah za „Roman“, v skupni višini

1000 Din.

Pri prisoditvi nagrad bomo ravnali tako demokratično, kakor ni dozdej še noben list v Sloveniji. Ne bomo si sami lastili sodbe, katero izmed 20 izbranih del je najboljšo in zasluži največjo nagrado; to sodbo bomo prepustili svojim čitateljem. Dali jim bomo priliko, da

glasujejo

in da sami izberejo one, ki so po njihovi sodbi vredni nagrad 500 Din, 200 Din, 100 Din itd. Način tega glasovanja objavimo v eni prihodnjih številok „Romana“.

Vsi ste poklicani, da se udeležite našega natečaja — vsi, ki čitate naš list. Vabimo Vas, da se odzovete našemu klicu!

Pošljite svoje prispevke na naslov:

Uredništvo tednika

„ROMANA“

Ljubljana

Breg 10

KONZULOVA SKRIVNOST

Kriminalni roman

Napisal H. Hilgendorff

Prejšnja vsebina:

Neslišno sem se splazil v hišo konzula Traerja. Nad vse me mika skrivnost njegove železne blagajne. Ne denar, o, ne. Čudak je ta konzul; zakaj pošlje zvečer vso služinčad domov? Kakšna mračna skrivnost obdaja njegovo življenje? Zdaj sem pri blagajni — a tisti mah me oblije svetloba: od kod se je neki vzel konzul? V njegovi roki se blesti revolver. Zakaj me tako čudno gleda? „Roke kvišku!“ Moral sem sestiti; vzel mi je pištolo iz žepa. „Pod mojo hišo je kanal; kdor pride vanj, ga ne vidi več sonce. Ali bi se radi seznanili z njim?“ Kdo tako govori z vlomilcem? Zakaj ne pozove policije? „Ha, ha, ha,“ se zasmejem, „kanal? Ta ni slab!“ Grohočem se na ves glas. Ne sme sumiti, da nisem navaden vlomilec. Vidim, da mi skoro verjame. A moram mu šele dokazati. „Dokončajte svoje delo; pet minut vam dam časa!“ Pet minut! Komaj, komaj! Blagajna je odprta. „Vzemite kaseto, nagrada za vaš trud.“ Čudno: nagrada vlomilcu? Kakšno zlodejstvo se skriva za tem? „Se malenkost!“ Potegne me na hodnik. Pred nekimi vrati obstane. „Človeka, ki je v tej sobi, morate spraviti s sveta. Vi ali oni?“ Umor? Ne, Bog ne daj! Vstopim: tema. Prižgem svetiljko. Tam... tam na postelji... mlado, lepo dekle. Stopim korak naprej. Dekle se zbudi in že ima v roki drobno pištolo. Strel! Tema! Zvenket razbitega stekla. Ali sem še živ? Da, še več: neranjen. Proč od tod! Neka roka me zgrabi za vrat in potegne s seboj. Potem me izpusti. Prižgem luč: nikogar. A tam je okno — proč iz te hiše, proč, proč...

Kdo je streljal? Dekle? Na koga? Na mene ne; ne bi me bila mogla zgrešiti. Na konzula? A čul sem dva poka. Konzulov revolver je bil neslišen. Čigav je bil drugi strel? Moral je biti še neki tretji, a na koga je streljal? Na deklico? Bog, ali je mrtva?

Na ladji „Imperia“. Sedimo v točilnici. Mladi tehnik Diener, ki se vozi v Južno Ameriko, pripoveduje o strašnem zločinu: konzula Traerja so snoči na zverinski način umorili. „Naj mu bo Bog milostljiv!“ meni pater James Godefroy. Čuden človek, ta pater. Tako mrzlih oči še nisem videl. Res, skoro bi bil pozabil: neverjetne reči se dogajajo na tej ladji. Baronu Liegensteinu je izginila listnica, igralki Tamavi briljantna spona, dr. Winderwaldu zlata ura, bankirju Morlandru ček. In naposled točaju izpred nosa šop dolarjev, izkupiček dneva... Kdo je tat? Eden izmed nas, ki smo v točilnici, brez dvoma... Ne: detektiv Young nas preišče — nič! Zdajci zagledajo dolarje v mojem rokavu

— kako za vruga so prišli tja? In v patrovi ovratnici Fergusovo rubinasto iglo! Ali je pater tat? Nemogoče! A pater pokaže na detektiva: iz telovnikovega žepa mu gleda zlata verižica... Obča zmešnjava...

Tisti večer sem prestregel pogovor med kapetanom, detektivom in prvim krmarjem. Zelo zanimiv pogovor. Iskali so tatu in ga odkrili v — meni! Ko bi vedeli, kaj vse bi lahko dobili pri meni! Na deščici za barve, ha, ha... in v škattli za smotke! Konzulove ti-sočake — a to še ni nič! Dragulje igralki Tamave, rubine gospodične Antonijevske, Brestrov demant... Posebna istorija, kako mi je to ukradeno blago prišlo v roke. A čujmo: Young predlaga stražo pred zakladnico — sebe, kapetana, prvega krmarja in... mene! Mene, tatu! Genijalna misel! Zakaj ne?!

Spet nekaj novega. Ljudje stikajo glave in šepčejo. Neka govoricca se širi. Umor! Potnica iz kabine številka 13 da je mrtva! Mrtva? Ne, samo hudo ranjena! Ranjena? Potnica iz kabine 13 — nemogoče! Saj kabina 13 vendar ni oddana!

12

Ob enajstih ponoči sem stopil z Youngom na palubo. Noč je bila temna, da skoro pedi nisem videl pred seboj.

Kakor orjaška črna želva je ždela kapetanova kabina pred dimnikom. In zdajci se je ta želva odprla in pljunila slepeč bel pramen v noč: vrata zakladnice so se odprla in na pragu so se pokazala široka kapetanova pleča.

„E, vidva sta že tu!...“

Prijetna toplota nama je udarila naproti. Veter je s treskom zaloputnil vrata za nama.

Zakladnica je imela samo en vhod. Skozi ta vrata si najprej stopil v zelo veliko in prostorno kartomersko sobo. Njene stene so bile pokrite z morskimi zemljevidi vseh vrst. V kotu je stal mogočen globus, ki se je vrtil v medenih tečajih. Sredi sobe je bila v tla privita velika miza za zemljevide. Podnevi je prihajala luč skozi debel steklen strop, zdaj pa je lila iz nihajoče alabastrske svetiljke. Tla so bila pokrita s težko preprogo. Zraven kamina je bila pisalna miza, vsa pokrita s knjigami in zemljevidi, v katerih so bile zarisane morske poti.

Iz kartomerske sobe so vodila vrata v drugo sobo. Pred njimi sta bila dva težka usnjata klubska naslanjača. Ta vrata so vodila v zakladnico, ki je bila takisto precej gola. Eno steno je zavzemala velika, masivna zakladnična blagajna, v kateri je bilo nešteto večjih in manjših predalov. Na vseh predalih so bile številke.

Meni se je omara zdela nekam staroverska. Glazura se je bila tu pa tam odkrušila in na nekem odprtem predalu sem videl, da je imel samo en oklop. Na višku časa ta omara ni bila ...

Dovolil sem si nasproti Youngu opazko z strani tega. Detektiv je v zadregi skomignil z rameni in menil:

„Do zdaj je zadoščala. Od kar se vozim na ‚Imperiji‘, se ni še nič zgodilo...“ Young je vzdihnil. „Hvala Bogu, še nič!“

„Imperia‘ menda ni več nov parnik?“

„Ne, na tej progi samo nadomešča ‚Nicaraguo‘, ki se ji je pokvaril vijak. Drugače skoro nikoli nimamo tako znamenitih potnikov kakor to pot, in zakladnica je še zmerom dobro služila...“

„In ona vrata tam?“ sem vprašal in pokazal na vrata, ki so vodila iz zakladnice.

„... drže v mojo spalnico!“ je odgovoril Young in jih odprl.

Zagledal sem majhno, a zelo elegantno in udobno opremljeno sobo, ki je hkrati služila za spalnico in delovno sobo.

Zdajci je udaril vihar v sobo. Med vrati se je pokazala črna senca. Čedalje bolj se je širila in dobivala četverooglasto obliko, na kateri je sedela tršata glava. In v tej glavi je žarela dvojica oči.

Toda njih ogenj se mi je videl namenjen samo meni. V njem je bila mržnja, a tudi velika poštenost. Bil je prvi krmar, ki je bil moj sovražnik. Sovražnik, kakršen je vsaka kleč čolnihu, ki se ziblje na valovih.

„Zdaj smo vsi zbrani!“ je rekel kapetan in potrapljal došleca po ramenih.

Jaz sem se mu nekoliko zasmehljivo priklonil. Zarenčal je. Toda zadel ga je pogled iz kapetanovih oči, da je pobesil glavo. Kakor grožnja je bil ta kratki priklon. Bil je slab igravec in še slabši diplomat. Ni razumel kapetana: kako je mogel človeka, kakršen sem jaz, pustiti na svobodi?

Young se je nalik španski steni postavil med mene in krmarja. Njegov obraz je bil sladak in besede mehke kakor smeh žensk v noči.

„Upam, mister Svendrup, da bomo imeli prijetno noč...“

Nisem se spustil v njegovo medeno prijaznost. Vprašal sem ga:

„Ali ni drugega izhoda kakor skozi kartomersko sobo?“

„Ne — razen če nimate v mislih tistega okna!“

Okno je bilo majhno in visoko. Slok človek bi se še kako stisnil skozenj, toda pred oknom je bila zapora, zapora iz debelih železnih palic. Preteča kakor jetniška mreža.

„Ali je okno dobro zaprto?“

Namestu odgovora se je Young popel na okno in ga jel tresti. Potem se je obesil zanj; železna mreža se ni niti zganila.

„A kam se postavimo na stražo? Ali se vam zdi pametno, da ostanemo v zakladnici? S tem nemara preprečimo nov napad, a mi bi vendar radi tatu dobili v roke! Ali mar ne?“

Vprašanje je bilo namenjeno krmarju. Čeprav je bilo vse oglato na njem, lehti in noge, trup in glava, možgani in živci, je vendar razumel, da se hočem rogati iz njega.

Mahnil je proti Youngu, kakor da bi ga hotel pomesti, ter stopil naprej. Njegova pest se mi je zdela večja od vsega Younga. Toda tisti mah je stopila vmes druga pest. Ozka, nežna pest, in na mezincu se je lesketal briljantni prstan. Kapetanova roka. Velika pest se je pobesila, kakor da bi jo bila nevidna sila odpihnila ...

„Prav imate, gospod Svendrup! Zasačiti ga moramo! Toda prej nam mora gospod Young pojasniti svojo skrivnost...“ je odgovoril kapetan namestu krmarja.

„Skrivnost?“ sem se vprašujoče ozrl na detektiva.

Young si je z roko pogladil svoje skromne lase. V tej kretnji je bilo nekaj ponosa. In njegov smehljaj je bil za trenutek iskren in pristen.

„Prav za prav ni nič posebnega,“ je skromno odgovoril detektiv in spet odprl vrata v svojo kabino. „Izvolite!“

Vstopili smo. Young nas je posadil v pletene stole, ki so stali ob stenah. Gotovo ni bilo naključje, da sem prišel v sredo med kapetana in krmarja. Kakor dva velika psa čuvaja sta sedela zraven mene.

Zdajci je Young utrnil luč in mahoma smo bili v temi. Za trenutek so se mi živci bolešno

skrčili in možgani so mi trznili kakor rdeči signali... nevarnost... nevarnost... nevarnost...

Ali so me hoteli naskočiti? In opraviti z menoj v temi?

Toda varnostna znamenja v možganih so prestala in mozeg je začel spet delati in misliti v mirnem ritmu.

Ni bilo nevarnosti, zakaj nihče ni imel dokaza proti meni — in Young ni bil norec!

Nekaj sekund nato se mi je razodelo. V temo se je namreč iznenada obesil svetel zastor, ki se je naglo zgoščeval. Iz temne stene pred nami se je izluščilo veliko belo medlično steklo. Viselo je v temi kakor ogromno opalno oko. Toda v to oko je nenadoma prišlo življenje, oblika in obraz.

Temne črte in pege so zaplesale na njem, se prekrivale, pokrivale in strnile in zdajci se je pokazala slika... Vsa zakladnica se je ostro in razločno odrazila v tem očesu kakor na medlici fotografskega aparata. Tisti mah je od nekod iz teme prišel pojasnjujoči Youngov glas.

„Moderni fotografski vohun. Omogoča mi vso noč nadzor nad zakladnico. Ta leča je kakor oko, ki gleda v zakladnico in vse vidi, jasno in razločno.“

„A to vendar še ni vse, gospod Young!“ se je oglasil zraven mene kapetan. „Napravite poizkus; gospoda Svendrupa bo gotovo zanimal!“

Kakor siva senca je smuknil Young skozi temo. Njegov glas se je izgubil v zvočnik. In iz globine zvočnika je prišel hreščec glas.

„Halo, točilnica?“

Spet tisto hreščanje. Youngov glas se je novič poveznil v globino.

„Steklenico dobrega rdečega... Da, v zakladnico... Vrata so odprta...“

13

Pokojno so minevale minute v tišini. Nekdo je nervozno pobobnal po stolu. Mahoma je medlica oživela: v zakladnico je stopil strežnik s steklenico vina.

Trenutek sem ga videl v vratih, belega in

Prosimo vse prijatelje »Romana«, da nam sporoče naslove svojih prijateljev, sorodnikov in znancev, ki radi bero zanimive romane in povesti.

z vihrajočim predpasnikom. Potlej so se vrata za njim zaprla.

Začuden se je obrnil okoli sebe. Ali ni nikogar v sobi? Saj so ga vendar poklicali!

Pogled mu je obvisel na zakladnici. Skomignil je z rameni in začudenje mu je obraz še bolj raztegnilo.

Takrat pa je zagledal vrata v Youngov kabinet. Stopil je korak naprej in potrkal.

„Bodimo mirni!“ je šepnil detektiv.

Na medlici smo razločno videli, kako je nasmeš na strežnikovem obrazu pobledel. Čelo se mu je nabralo v nemirne gube in v očeh se mu je mahoma zabliškal sklep.

Pritisnil je na kljuko. Toda vrata se niso podala.

To me je začudilo: nisem videl, kdaj bi jih bil detektiv zaklenil. Ne, čisto gotovo sem vedel, da jih ni zaklenil. Moja opreznost je bila ves čas na preži; ne bi ji bilo moglo uiti.

Zdajci se je črno in temno pokazal na steklu strežnikov hrbet. Naglo se je odmikal proti vratom. Njegova roka se je oklenila steklenice kakor orožja. Tišina je bila možu sumljiva. Kako je bilo mogoče, da ni bilo nikogar v zakladnici?

Toda ko je prišel do vrat, je bilo, kakor bi ga bila nevidna roka sunila nazaj...

Začuden je obstal. Njegova senca je stala črna in zlomljena pri vratih. Kakor velik črn polž z belo avbo...

Vrata se niso odprla! Začel je razbijati po njih. Niso se zganila. Njegova pleča so se kakor vsesala vanje in hrbet se mu je skrivil.

Vrata se niso podala.

Bil je zaprt. Obrnil se je in zaškilil proti nam. Njegov obraz je bil bled in čeljusti so mu nervozno trzale. Zmajal je z glavo. Iz obraza se mu je jasno odražala nemoč. Tehtal je steklenico v roki, kakor da bi jo preizkušal za orožje. Toda sovražnika ni bilo nikjer! Vseobča praznina in tišina. In vendar je moralo biti okoli njega nekaj grozečega.

Jel je hoditi gor in dol. Mrmral je besede, ki jih nismo razumeli. Sédel je na stol in se zasmeljal pred se. Nato je spet vstal in udaril po vratih.

Tedajci je zagledal okno. Kakor bi trenil, je bil na pručici in segel s pestmi v železje. Toda železo se ni podalo.

Spustil se je z okna in obležal na tleh. Skoro mehanično je segel v žep in potegnil iz njega tobak in papirčke. Zvil si je cigareto.

„Rešimo ga!“ je predlagal Young. Očividno je pritisnil na neki gumb, zakaj tisti mah so se oboja vrata odprla.

Bela luč je udarila v nas. Za trenutek sem bil kakor oslepljen. Ko sem odprl oči, sem zagledal smejoči se Youngov obraz.

„He, strežnik!“

Strežnik je vstal. Njegove oči so se ustavile na kapetanu, potlej pa so obvisle na detektivu. Pomežiknil je — nekaj se mu je zasvetilo.

Kapetan je dlesknil s prsti.

„Majhna zvižaja, prijatelj... saj razumete?... A ne čenčajte drugim!“

Strežnikov hrbet se je ukriyil.

„Ali gospod kapetan še česa želite?“

„Hvala, lahko greste!“

Strežnik je odšel. Najposlednejše na njem sem videl med vrati njegove čevlje. Fine lakaste čevlje. Ti čevlji pa so bili tudi še drugače nenavadni. Kri mi je udarila v oči, ko sem jih zagledal. Srce mi je jelo razbijati.

„Prav za prav bi ga rad še nekaj vprašal...“ sem se obrnil na kapetana.

Kapetan je namršil obrvi in se vzravnaval na stolu.

„Vedel bi rad, od kod strežniku čevlji, ki so last patra Jamesa Godefroya?“

Bilo je, kakor bi bil razbil steklo! Vsi trije obrazi so se spačili.

„Hudiča!...“

„Nemogoče!...“

„Kako hočete to vedeti?“

Njih oči so bile okrogle od radovednosti.

„O, nisem čarodej in tudi ne bistrovidec... Samo slikar sem. Toda slikarji imajo navadno zelo dobre oči. Prav tako kakor bi jih morali imeti vi pomorščaki. Toda prostranost morja menda ostrí oči samo za velike ploskve. Vrhu tega ne veste, kar vem jaz...“

„Ne vemo... česa ne vemo?“

„Da so... patrovi čevlji zaznamovani...“

„Zaznamovani?“

„Trenutek, takoj boste razumeli. Nocoj se mi je v pušilnici pripetila nesreča. Cigareta mi je padla na tla in napravila škodo. Padla je bila v bližini patra in zdrknila k njegovim nogam ter mu vžgala v levi lakasti čevlji majhno

luknjo. Ne velike... Bela svilena podloga se je pokazala v njej. V zadregi sem čisto pozabil patra na to opozoriti. On sam pa tudi ni opazil...“

Vsi trije so se še tesneje stisnili k meni.

„In...?“

„In... prav te zaznamovane čevlje je imel strežnik!“

„Kaj?“ Youngov vzklik je bil kakor udarec z bičem.

„Levi strežnikov čevlji je imel majhno luknjo, ne večje od pennyja. In skozi njo se je svetlikala bela svilena podloga...“ Segel sem po cigareti, toda Young mi je jo nervozno potegnil iz rok.

„Saj to ni mogoče!“ Srepro se je zazrl vame, a zdajci je njegove ustnice obletel fin nasmešek.

Misel ga je obšla. Kakor žlahten sad je bila ta misel, kakor razodetje. Ni verjel mojim besedam. Bile so samo izgovor, sleparija... Hotel sem jih zмести. Zbrisati resnico s skrivnostmi. Vse odvrniti s sebe. Toda, če je tako, sem v zmoti — on mi ni voljan nasesti.

Detektiv se je spogledal s kapetanom in krmarjem.

„Čudno!“ je nerodno bleknil krmar in se lokavo zarežal.

„Jutri pojasnimo stvar,“ je skušal Young zabrisati krmarjevo sirovost. Pomel si je roke.

„Kako dobre oči imate, mister Svendrup! Prave slikarske oči! Pater mu je pač čevlje podaril, ko je v njih opazil luknjo. A navzlic temu: jutri si stvar pobliže ogledamo. Morda jih je ukral. Ti strežniki imajo široko vest!“

„Stvari moramo do dna,“ je za detektivom ponovil kapetan. Natočil je v kozarce rdečega vina, ki ga je bil prinesel strežnik.

Zagledal sem se v dim cigarete, ki se je vil nad temi tremi nesrečniki.

Nič ni bilo gotovejše, kakor da je strežnik res imel patrove čevlje. Nič ni bilo gotovejše, kakor da mu jih pater ni bil podaril.

Odprli smo vrata v zakladnico. Rekel sem kapetanu:

„Nihče se ne bo upal v zakladnico, če bo nas štiri videl tu — ali pa bo privlekel top...“

Vseh ušesa so se napela.

„Oho!“

„Ali smem nekaj predlagati?“

„Zakaj ne!“ sta odgovorila kapetan in Young kakor iz enih ust.

„Dobro. Predlagam, da zakladnice vendar ne ostavimo čisto brez straže. To bi se tatu zdelo sumljivo. Po vseh teh dogodkih mora biti neka straža... In moje mnenje je, da moramo moža dobiti v past... zasačiti ga pri delu...“

„Seveda... seveda,“ je vneto pritrdil kapetan.

„Prav imate!“ se mu je pridružil detektiv in mu vrgel nagel pogled. Za trenutek sta se srečala z očmi. Potem se mi je zazdelo, da je Young nalahno pokimal. To je pomenilo: pristanemo.

Vse je bilo samo komedija! O, imela sta me kakor hrošča na vrvc! Zato sta bila z vsem sporazumna, kar sem predlagal!

„Koga bi postavili na stražo v zakladnico?“ je vprašal Young.

„Sebe samega!“ je telebansko bleknil krmar. Toda kapetanov pogled, ki ga je zadel, je bil kakor udarec. Potuhnil se je nalik politemu psu.

Napravil sem se, kakor da nisem opazil krmarjeve nerodnosti.

„Predlagam krmarja. Kapetan bi zbudil pozornost, Young bi utegnil tatu pognati v strah, a jaz kot navaden potnik vobče ne pridem v poštev.“

„To je na dlani!“ je vzkliknil kapetan. Kar videl sem, kako se mu je kamen odvalil s srca. O, kako mu je odleglo, da nisem predlagal samega sebe! Bilo bi vse eno nekoliko tvegano ugoditi taki želji.

„Res, krmar je edini, ki bi bil za to,“ je pritrdil detektiv. „Dobri so vaši nasveti, mister Svendrup. Trčil je z mojo čašo. Njegov smeh je zvenel porogljivo.“

Krmar me je togotno oplazil z očmi.

Ni se branil iti v zakladnico. Bil je vesel, da se mu ne bo treba več pretvarjati in kazati prijazen obraz. Toda — predlog je izviral od mene... Zarenčal je in najrajši bi bil ugriznil.

Šel je skozi vrata, ne da bi bil pogledal na levo in desno. Šel je kakor bik... ali je slutil, da gre v mesnico?

Zaloputnil je vrata.

Young je utrnil svetiljko in napravil stik za fotografskega vohuna. Spet je bila pred nami slika zakladnice in na njej krmar na stolu.

Prižgal si je smotko in pihal kakor stroj v ritmu dihljajev. Ta človek je bil bokсар, ne pa krmar.

Jaz sem zdaj sedel med kapetanom in detektivom. Prav dobro sem čutil, da sta se mi približala z rokavom. Ali sta mar mislila, da se bom razblinil v zrak?

Prepričan sem bil, da sta oba imela roke v žepu na revolverju, in oba revolverja sta bila prav gotovo namerjena name.

Hudiča! Očividno sta mi marsikaj prisodila in sta imela velikansko spoštovanje pred menoj.

Požvižgal sem se na njuno spoštovanje. Prav nič prijetno se nisem počutil. Enoličnost opalno svetečega očesa me je utrujala, kri je šumela v ušesih. Uspavanko... Misli so se mi jele leniti...

Zdrznil sem se!... Ali ni bil to dotik? Ali ni Youngova senca zraven mene oživila? Toda Young se je naredil, kakor da spi. Ničesar nisem čul razen njegovega dihanja. Toda kmalu sem odkril nekaj neprijetnega:

Iz žepa mi je izginila pištola! Skrčil sem pest. Senca zraven mene se je nagnila naprej. Videl sem, prežal je... Tiho sem zapiskal skozi zobe — zdaj sem vedel, da mi je bil detektiv izmaknil revolver.

Ali naj vzrojam? Po čemu? Saj ne bi pomagalo. Bil sem brez moči.

Minute so minevale in se zgoščale v ure. Moralo je že iti proti trem. Trudnost mi je jela legati na oči.

Krmar je še zmerom sedel na stolu. Sedel kakor klada. Morda je spal. Njegovih oči nismo mogli videti.

Zdajci se je iz Youngovih ust izvil renčeč glas. Njegova pest se je sprožila. Pokazala je na medlico. Za trenutek mi je njegova roka vzela ves razgled.

Ko je detektiv spet umaknil roko, sem opazil, da je na prizorišče stopila nova oseba.

Velik, mršav moški je stal med vrati v kartomersko sobo. Stal je negibno in je učinkoval kakor groznja. Krmar je planil kvišku. Potegnil je pištolo iz žepa. V njegovem obrazu se je odražal bes. Revolver ni hotel iz žepa. Krmar je skočil na noge in pri tem prevrnil stol.

Takrat pa je mršavi snel svoj širokokrajni klobuk in stopil v sredo sobe. Dvignil je roko... In bilo je, kakor bi bil z roko zbrisal

revolver kakor z gobo kredo s table... krmarjev revolver, ki se ga je le-temu vendarle posrečilo potegniti iz žepa.

Krmar se ni branil. Njegova roka se je brez revolverja vrgla naprej. Neka druga roka jo je prijela in stresla. To je bila roka mršavega.

In zdaj smo vsi videli, kdo je bil mršavi. Bil je pater James Godefroy.

Pater James Godefroy se je zasmejal in tudi krmarjeva pleča je stresel smeh. Vzrok tega smeha pa je bil revolver, ki ga je krmar vtaknil nazaj v žep.

Revolver proti služabniku božjemu... hoho... hoho...

Celo Young in kapetan zraven mene sta se zahehetala. Le jaz sem ostal tih.

Med patrom in krmarjem se je razplel pogovor. Nismo ju čuli; videli smo samo to, da je krmar z roko večkrat pokazal proti zakladnici.

Pater je segel v žep in pokazal križ. Majhen križ na verižici. Zanihal ga je v roki in pogledal na zakladnico.

„Aha, to je križ škofa Abicourta. Neprecenljive vrednosti je: ves v rubinih, rdečih rubinih v črnem srebru. Gotovo ga hoče spraviti v zakladnici. Ze včeraj zjutraj mi je o tem govoril...“ mi je šepnil kapetan na uho.

„Malce čudno... v tej nočni uri...“ sem se drznil pripomniti.

„Pater prebije časih vso noč na palubi, v molitvi z Bogom, ki kateremu ga vodijo samota, pokoj in neizmernost morja... Ponoči je Bog človeku najbližji...“ me je poučil kapetan.

„Tako? Ali je tudi vam to rekel? Zdi se mi, da so to njegove lastne besede...“ sem menil.

Kapetan je ozlovoljen umolknil.

Krmar je vzel križ in se sklonil nad njim. Potlej ga je za trenutek podržal proti luči. Obraz mu je zažarel. Nato se je s križem obrnil k zakladnici.

Tako se je zgodilo, da je patru obrnil hrbet.

V tistem trenutku se je zgodilo nekaj čudnega. Odigralo se je tako naglo in brez prehoda, da niti jaz, ki sem bil pripravljen na vse, nisem takoj razumel. Pograbilo nas je kakor vihra in nam odrevenilo misli za dolge sekunde — sekunde, v katerih je šlo za človeško življenje.

Po trinajsti plači . . . ki je ni bilo

Vsaka reč ima svoj konec — klobasa dva, sveder tri. Pregnali smo lansko leto z veselimi silvestrovanjem, ki je bilo zopet enkrat temeljito udarjeno na holadri. Ali — sam Bog vé, kdaj bo konec letošnjega predpusta. Pratique lažejo. Pustovanje pa se je letos v Ljubljani tako široko razmahnilo, da bo na pepelnici dan težko zajeti zopet vse krajce in zadržati vso posvetno nečimernost v pepelkasto spokornost. Pri moji veri, tole naj povem:

Več ko tritisoč zakonskih mož se je z novim letom zareklo: „Jok, ne bomo več pušili!“

Oh, pa zakonske družice in ljubice nató — kakor naučene grlice: „Prav je, ne bomo več plesale!“

Našli so se celo tako nepremišljeni dedci, da so se za novo leto kakor s testamentom za vse večne čase odrekli pijači. In nekatere kapitalne ljubljanske račke (da ne rečemo po nepotrebem goske), so v izpopolnitev silvestrskih zaobljub ročno pristavile, kakor da pojdejo jutri v kloster: „Nič več se ne bomo šemarile! Stran šminka in puder, anathema kodranju in ovčjim frizuram!“

Zdaj smo pa sredi predpusta — in prosim: ozrite se vsenaokrog po Ljubljani, pogledjte ob sobotnih ali nedeljskih večerih po plesiščih, oštarijah! Vse zakajeno, kakor da so vsi silvestrovski prokletevalci tobaka sodelovali januarja pri famoznih tatvinah v tobačni tovarni! Njihove boljše polovice, ki so se odrekle plesanju, gredo tako daleč, da se po radiju uče angleščine zavoljo čudnih imen zamorskega poskakovanja.

Z onimi testamentaričnimi silvestrskimi abstinenti je stvar večji del taka, da doslej še niso pregnali noveletnega mačka, pa se ga pred pepelnico tudi ne bodo otresli. A tiste dične gospodinje, ki so napovedovale konec svojemu lepotičenju, so hvalabogu že prve dni po novem letu našle srečen izhod iz zagate: poslužile so se trajnega kodranja in tako ostane njihova naglavna dika vsaj tja do julija lepo obvarovana...

Minuli teden smo vrhu vsega imeli v Ljubljani še gastronomsko razstavo. Prav nič ni verjetno, da bi se bil kdo pri tej priliki slo-

vesno odrekel dobri jedachi. Nasprotno: zelo je verjetno, da bomo Ljubljanci odslej imeli še boljši apetit. Kam plovemo? Kje se bo vse to jemalo? Malenkost! Računajte, kakor moj prijatelj in vzornik Blaž, privatni uradnik: Ker ni ob novem letu dobil trinajste plače, šteje januarsko za takšno, februarско za štirinajsto — in tako dalje. Ker imamo milo zimo, se ni iznebil nobene nadloge in razvade, niti nekajenja niti pijače in plesa. Samo nekaj nepotrebne šare iz svojih omar se je iznebil prijatelj Blaž. Spravil jo je v zastavljalnico. Saj razumete: zaradi mile zime...

Izredno veseljaški — kakor večina Ljubljancov — je v letošnjem dolgem predpustu moj prijatelj in vzornik Blaž. Krasno se je pri njem uveljavil pregovor: Kar je po nedolžnem povečano in zaklinjano, bo proketo. Tako zdaj Blaž proklinja vso in vsakovrstno abstinenco, na katero je prisegal ob Novem letu. Se ponosen mi je davi razodel novico:

„Krona mojega življenja — postal sem srečen oče...“ *David.*

Higienična pralnica in svetlolikalnica

Fr. Šimenc

Ljubljana, Kolodvorska ulica 8

Kemično snaženje oblek

15

Profesor je povedal šalo. Vsi učenci so se zasmajali na vse grlo, samo eden je ostal resen. Ko so ga tovariši po uri vprašali, zakaj se ni smejal, je odgovoril:

„Mi ni treba, ker ob semestru izstopim!“

Sodnik: „Vaš mož, pravite, da vas je večkrat pretepel? Ali se je to zgodilo vselej v afektu?“ — „Ne, gospod sodnik; enkrat je bilo v kuhinji, drugič v kleti, tretjič pa v drvarnici.“

„Pri tej moderni godbi človek res že ne ve več, na kateri nogi naj bi plesal!“ — „Vsekako bi prosila, da ne po moji!“

„Ali ste imeli letos kaj snega?“ — „Ne dosti; sosedov Jaka ga je imel precej več.“ — „Kako pa je to mogoče?“ — „Nu, ker ima večje dvorišče!“

DR OBIŽ

Največje mesto na svetu je po številu prebivalstva še zmerom London. Londonski policijski distrikt ima po štetju dne 1. 4. 1928 7.8 milijona prebivalcev. — Po površini pa je največje mesto na svetu Berlin z 880 km² in obsegom 225 km.

V Rimu je 365 katoliških cerkva.

Najdaljše železniško omrežje na svetu ima Belgija; na njenih 30.444 km² površine je 11.090 km železnic.

Najdaljši most na svetu je železniški most čez preliv Firth of Forth na Škotskem: meri 2.470 m. Srednji lok tega mostu je tudi največji na svetu ter meri 52.20 metra.

Največja zgradba na svetu je kitajski zid, dolg 3300 kilometrov. Zgradili so ga pod dinastijo Mingdijev (1368—1644 po Kristu).

Največja cerkev na svetu je cerkev sv. Petra v Rimu; dolga je 211.5 metra, široka 112.6 in visoka 132.5 metra. Njeno mogočno kupolo je ustvaril znameniti kipar Michelangelo.

Največja soha na svetu je kip svobode v newyorški luki; visok je 93 metrov in tehta 225.000 kilogramov. Glava kipa je tolikšna, da bi vanjo lahko deli 40 ljudi.

V Ontariju (v Kanadi) so iz enega samega pšeničnega zrna pri žetvi dobili 1539 zrn.

Ladje, ki vozijo skozi panamski prekop z vzhoda na zapad, vozijo navkreber, ker je gladina Tihega oceana 3.76 metra nad gladino Atlantika.

Največ in največji kini na svetu so v New Yorku. Po najnovejših podatkih jih je več ko 4000, nekateri imajo do 6000 sedežev.

Psa cesarice Marije Terezije je moral vsako nagovoriti „Vaša eksclenca!“

Kitajska lepotica Kalihing v Hongkongu ima sedem centimetrov dolge trepalnice.

LISTNICA ODPRAVNIŠTVA

Med pošto, ki smo jo dobili te dni, smo našli tudi 2 srečki drž. razr. loterije, polovičko in četrtinko, ki bosta izžrebani v februarju. Prosimo g. trafikanta, ki je srečki pogrešil, naj sporoči njuni številki na upravo „Romana“, Ljubljana Breg 10, da mu ju vrnemo.

Pariške skrivnosti

Sentimentalno - senzacijski roman

znamenitega francoskega pisatelja

EUGENA SUEJA

opisuje življenje vlemesta z vso bedo in si'ajem. Knjiga ima 300 strani in velja samo **Din 20.**

Samo pismena naročila sprejema

UPRAVA „ROMANA“, LJUBLJANA, BREG 10

Budilkepo Din 60— s tri-
letnim jamstvom**IVAN PAKIŽ, LJUBLJANA**

11

Pred Škofijo 15.

Prva protokolirana in najstarejša jugoslo-
vanska izdelovalnica **harmonik****FRANC LUBA'S**

Ljubljana, Dunajska cesta 36

Velika izbira — Najboljši material —
Popravila se solidno izvrše

Kolinska cikorija

pravi domači izdelek!

Izdaja za konsorcij „Romana“ K. Bratuša; urejuje in odgovarja Vladimir Gorazd; tiskajo J. Blasnika nasl. Univerzitetna tiskarna in litografija, d. d. v Ljubljani za tiskarno odgovarja Janez Vehar; vsi v Ljubljani.

Le pri

Josip Petelinc

Ljubljana

blizu Prešernovega spomenika
ob vodikupite najboljše in najtrpežnejše šivalne
stroje za dom, obrt in industrijo znamke**Gritzner in Adler**

ter švicarske pletilne stroje znamke

Dubied.Velika izbira galanterijskega, modnega
blaga in vseh potrebščin za šivilje,
krojače, čevljarje in sedlarje i. t. d.Agfa
Kodak
Zeiss-Ikon
VoigtländerFoto
k i n o
aparatiStalno v zalogi
foto-materijal**Janko Pogačnik**

Ljubljana

Tavčarjeva ulica šte. 4.

„PLANINKA“ zdravilni
čajiz najboljših zdravilnih zelišč, čisti
in prenavlja kri in učinkuje izbor-
no pri slabi prebavi želodca, zaprtju
telesa, napenjanju, nerednem delo-
vanju črev; hemoroidih (zlati žili),
poapnenju žil, izpuščajih in žolč-
nem kamnu. Preprečuje kislino in
zbuja tek. Pravi „Planinka“ čaj je
zaprt in plombiran in ima napis:**Lekarna Mr. Ph. L. Bahovec, Ljubljana**

ter stane zavojček 20 Din